

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Vasara, Paula; Kannasoja, Sirpa; Kiuru, Hilla; Valokivi, Heli

Title: Tasa-arvoinen (digi)yhteiskunta?

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittajat 2024

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Vasara, P., Kannasoja, S., Kiuru, H., & Valokivi, H. (2024, 22.11.2024). Tasa-arvoinen (digi)yhteiskunta?. Sosiaalityön tiedeblogi - tutkitusti sosiaalityöstä.
<https://sosiaalityontiedeblogi.home.blog/2024/11/22/tasa-arvoinen-digiyhteiskunta/>

Sosiaalityön tiedeblogi — tutkitusti sosiaalityöstä

Sosiaalityön tiedeblogi tekee näkyväksi sosiaalityön tiedettä ja sosiaalityön tutkijoiden tekemää tutkimustyötä.

☰ Valikko

Tasa-arvoinen (digi)yhteiskunta?

📁 Uncategorized   ⌚ 22/11/2024

Paula Vasara, tutkijatohtori, Jyväskylän yliopisto

Sirpa Kannasoja, yliopistonlehtori, Jyväskylän yliopisto

Hilla Kiuru, projektitutkija, Jyväskylän yliopisto

Heli Valokivi, professori, Jyväskylän yliopisto

Digitalisaatio maalataan useimmissa visioissa tulevaisuutemme pelastajaksi. Teknologisten laitteiden hyödyntämisen mahdollisuutta ympärivuorokautisen hoivan henkilöstömitoituksen suhteen aletaan tarkastella Sosiaali- ja terveysministeriössä ministeri Juuson johdolla [1]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [2] puolestaan on kehittämässä ikäteknologian käytöstä kansallista toimintamallia, jonka avulla

tarkastellaan teknologian hyödyntämisen mahdollisuuksia iäkkään omassa kodissa. Kansalaisten peruspalveluissa digitaalisia ratkaisuja kehitetään niin sosiaali- ja terveydenhuollossa kuin muissa julkishallinnon palveluissa yksityisten rinnalla. Monelta osin etänä käytettävät digipalvelut ovatkin erittäin tervetulleita – harva olisi valmis luopumaan esimerkiksi turvarannekkeesta, lääkärin etäyhteyksistä tai verkkopankista.

Tätä teknologian voittokulkua rummuttavaa puhetapaa vasten tarkasteltuna Helsingin Sanomien otsikko kuluneelta syksyltä hätkähdyttää: “Iso joukko iäkkäitä ei saa palveluita, koska ne ovat muuttuneet digitaalisiksi” [3]. Aikana, jolloin suurta keskustelua käydään palveluiden kohdentumisesta ja resurssien riittämättömyydestä, Eläkeliiton toteuttama vuoden 2020 vanhusbarometri nostaa yli 60-vuotiaiden suurimmiksi ongelmiksi palveluiden ja asioinnin muuttumisen digitaalisiksi. Vaikka verkkoon siirtyneiden palveluiden osalta asiointi on sujunut monella vähintään kohtuullisesti ja palveluiden käyttäminen on koettu jopa helpotuksena entiseen, yli puolet vastaajista tuntee epävarmuutta ja kaipaa apua digipalveluiden käyttöön [4].

Sosiaalityön tehtävänä on tukea jokaisen mahdollisuutta arvokkaaseen elämään ja hyvinvointiin, myös vanhana tai muutoin hauraana [5]. Vanhusbarometrin esiin nostama digitaalisen asioinnin tematiikka kytkeytyy läheisesti myös ikäsyrrjintään tai sen käänttöpuolena tasaveroiseen osallisuuteen. Hyvinvoinnin kannalta tärkeä osallisuus tarkoittaa kokemusta siitä, että voi itse vaikuttaa oman elämänsä kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin ja yhteisiin asioihin [6]. Osallisuuden portaikkomallissa osallisuutta kuvataan tuntemisen, kuulumisen ja tekemisen kokonaisuudeksi, jossa olennaista on luottamus, sitoutuminen ja kuulluksi tuleminen. Tällöin osallisuus yhteiskunnassa kytkeytyy mahdollisuuteen osallistua päätöksentekoprosesseihin, kun taas osallisuus yhteisöissä liittyy kiinnittymisen mahdollisuuteen sekä yhteenkuuluvuuden, turvallisuuden ja oikeudenmukaisuuden tunteeseen. Mallin mukaan osallisuus omassa elämässä on näin yhteydessä voimaantumiseen, identiteettiin ja elämänhallintaan. [7] Tämä kaikki edellyttää kykyä hyödyntää perinteisten ja digitaalisten medioiden välittämää tietoa sekä mahdollisuuksia toimia erilaisissa digitaalisissa toimintaympäristöissä.

Ongelmien ja pulmien sijasta on syytä katsoa lähemmin sitä, millaisia voimavaroja ja kykyjä iäkkäillä on osallistua digitalisoituvassa yhteiskunnassa ja miten näitä kykyjä voidaan tukea ja vahvistaa. Tätä tutkimme osaltamme tutkimushankkeessa “Yli 65-vuotiaiden media- ja robottilukutaidot” (MediaRoboLit 65+). Nelivuotista hanketta rahoittaa Suomen Akatemia (2023–2027). Lapin yliopiston, Jyväskylän yliopiston ja Tampereen yliopiston yhteistyönä toteutamme hankkeessa kyselytutkimuksen, jossa tarkastelemme Suomessa asuvan aikuisväestön mediankäyttöä sekä media- ja robottilukutaitoja. Tarkastelu kohdennetaan erityisesti yli 65-vuotiaisiin, ja tulokset auttavat suunnittelemaan yhdenvertaisuutta ja osallisuutta edistäviä mediasisältöjä sekä koulutusta ja tukea eri ikäisille. Lisäksi olemme osana “Robotours”-kiertuetta vieneet hoivakotien asukkaiden kanssa toteutettaviin yhteistoiminnallisiin työpajoihin erilaisia robotteja tutustuttavaksi. [8]

Kyselyaineisto on vasta muodostumassa, mutta työpajakiertueen ensimmäiset tulokset osoittavat yli kahdeksankymppisten hoivakotiasukkaiden olevan positiivisen kiinnostuneita teknologiasta ja robotiikasta. Kysymys ei välttämättä ole siitä, että he olisivat erityisen innostuneita hankkimaan omaa kotirobotiaan, vaikka osaa kiinnostaakin mahdollisuus löytää itseä kiinnostavia ja hyödyttäviä teknologisia välineitä. Näyttää siltä, että monelle ymmärrys esimerkiksi kauppaostoksia kuljettavasta robotista yleisellä tasolla on omakohtaista kokemusta tärkeämpää: omia ostoksia sillä ei ehkä lähdetä tilaamaan, mutta robotin etenemistä hoivakodin ikkunan alla on mukavampi seurata, kun ymmärtää, mistä on kyse. Kyse on siis myös osallisuuden kokemuksesta – ei jäädä asioita ulkopuolisena seuraavan sivustakatselijan asemaan, vaan erilaisia ilmiöitä kyetään hahmottamaan osana omaa arkista yhteisöä ja yhteiskuntaa, omista lähtökohdista käsin. [6, 9]

Suhtautuminen tekniikkaan ja robotteihin on ollut työpajoissa uteliasta. Sitä selittänee osaltaan ehkäpä se, että nykyiset yli 75-vuotiaat ovat sitä sukupolvea, jonka elinaikana teknologinen kehitys on ollut huikeaa. He ovat tottuneet ottamaan vastaan uusia asioita ja opettelemaan ja arvioimaan uuden asian käyttökelpoisuutta ja soveltuvuutta omaan elämäänsä. Esimerkiksi tekoälylle ja puhuvalle robotille löydettiin nopeasti käyttöä kielitaidon ylläpitäjänä. Kaikesta ei välttämättä heti innostuttu, mutta monenlaisia asioita oltiin valmiita kokeilemaan ja poimimaan niistä parhaimmat palat omaan arkeen. Tämä viittaa siihen, että aito toimijuus, omaa elämää ja arkea koskevien päätösten tekeminen, on tärkeää [9].

Innostuksen lisäksi työpajoissa esiintyi myös kriittisiä näkemyksiä siitä, korvaavatko robotit ihmiset halvempina työvoimana. Tosin tästäkin oli vaihtelevia käsityksiä: toiset näkivät robottien voivan toimia avustavissa tehtävissä, vapauttaen näin ihmisille aikaa tärkeämpiin toimiin. Tällä hetkellä on vaikea nähdä, että teknologia kykenisi korvaamaan ihmisen työpanosta lähitulevaisuudessa. Nykypäivän ratkaisussa on vielä paljon kehittämisen varaa, jotta saadaan aidosti luotettavia ja asiakasturvallisuutta edistäviä ratkaisuja yleiseen käyttöön. Nykytilanteessa teknologia voi toimia rajatuissa tehtävissä, ihmisen valvonnan alla, ja arkea helpottavana tekijänä. Esimerkiksi siivousrobotit ovat yleistyneet, ja erilaisia elintoimintojen seurantajärjestelmiä tai kulunvalvontajärjestelmiä voidaan jo nyt hyödyntää asumisyksiköissä.

Teknologiat tuottavat iloa, mutta myös tuskaa. Todennäköisesti jokainen meistä tunnistaa omalla kohdallaan hetkiä, jolloin uuden tekniikan käyttöönotto on aiheuttanut harmia ja tuskastuneisuutta. Teknologiaan, ja erityisesti sen toimimattomuuteen, liittyy paljon tunteita. Useimmiten nämä ovat siedettäviä, mutta tilanteessa, jossa omat voimavarat ovat vähäiset, niistä voi muodostua ylitsepääsemättömiä kynnyksiä. Ilman kykyä hyödyntää teknologiaa, perinteisten ja digitaalisten medioiden välittämää tietoa sekä mahdollisuutta toimia digitaalisissa toimintaympäristöissä ikääntyvä voi helposti ajautua haavoittuvaan asemaan. Tämän vuoksi on tärkeää, että sosiaalityössä tuetaan jokaisen ikääntyvän oikeutta ja mahdollisuutta osallistua yhteiskunnassa. Rinnalla kulkeminen mahdollistaa tarpeellista ja oikea-aikaista tukea uuden tekniikan käyttöön ottamisessa. Ymmärrys siitä, miten maailma ympärillämme toimii, on tärkeää omanarvontunnon ja toimijuuden kannalta. Se myös auttaa navigoimaan monimutkaisissa uudistuneissa palvelurakenteissa niin, että tarpeellista apua ja tukea ilman ei jäädä sen vuoksi, että digitaalisten toimintaympäristöjen kehityksestä on jääty syrjään.

Lisätietoja hankkeesta: Yli 65-vuotiaiden media- ja robottilukutaidot (MediaRoboLit 65+).

<https://www.ulapland.fi/FI/Kotisivut/MediaRoboLit-65>

(<https://www.ulapland.fi/FI/Kotisivut/MediaRoboLit-65>).

Lähteet:

[1] Mäkynen, A. (2024). Hallitus aikoo pian korvata osan hoitajista teknologialla, mutta vielä ei tiedetä, mitä se tarkoittaa. Saatavilla <https://yle.fi/a/74-20111473> (<https://yle.fi/a/74-20111473>).

[2] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024). Ikätekniologian käytön kansallinen toimintamalli (KATI-malli). Saatavilla <https://thl.fi/aiheet/ikaantyminen/muuttuvat-vanhuspalvelut/kotihoito/ikateknologian-kayton-kansallinen-toimintamalli-kati-malli-> (<https://thl.fi/aiheet/ikaantyminen/muuttuvat-vanhuspalvelut/kotihoito/ikateknologian-kayton-kansallinen-toimintamalli-kati-malli->).

[3] Salomäki, A. (2024). Iso joukko iäkkäitä ei saa palveluita, koska ne ovat muuttuneet digitaalisiksi, paljastaa kysely. Saatavilla <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010695133.html> (<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010695133.html>).

[4] Eläkeliitto (2024). 60+ Barometri yli 60-vuotiaiden hyvinvoinnista ja arjesta 2024. Saatavilla https://www.elakeliitto.fi/sites/default/files/2024-09/EL_60plusBAROMETRI_2024.pdf (https://www.elakeliitto.fi/sites/default/files/2024-09/EL_60plusBAROMETRI_2024.pdf).

[5] Fadjukoff, P., Kainulainen, S., Pirhonen, J., Saaranen, T., Valokivi, H., & Vauhkonen, A. (2022). Sosiaalinen hyvinvointi turvaa terveyttä. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 59(3), 327–335.

[6] Isola, A.-M., Kaarinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S., & Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos*.

[7] Jämsén, A., & Pyykkönen, A. (toim., 2014). *Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry*.

[8] Rasi-Heikkinen, P., Valokivi, H., Vuojärvi, H., & Kiuru, H. (2024). Yli 65-vuotiaiden media- ja robottilukutaitoja tutkimassa. *Gerontologia*, 38(2), 200–202.

[9] Vasara, P. (2023). Osallisuuden kokemuksia seniorikorttelissa. Teoksessa Tammela, A., Hämeenaho, P. Eronen, J., & Eilola, J. (toim.) *Hyvinvointi koettuna, kuvattuna ja tutkittuna*. Jyväskylän yliopisto, 178–195.

[Website Built with WordPress.com](#). Teeman Independent Publisher 2 on tehnyt [Raam Dev](#).